

Funkcióigés szerkezetek fordítása a szemantikai prozódia tükrében

A hagyományos nyelvhelyességi szakirodalom a szintetikus szerkezettel is helyettesíthető analitikus összetételeket *terpeszkedő kifejezéseknek* nevezi, túlzott használatukat pedig a terjengősség, bőbeszédűség, szószaporítás egyik jellemvonásának tekinti. E szubjektív értékítéleteket empirikusan is vizsgálni kellene, hiszen így bizonyosodhatunk csak meg teljesen arról, hogy a szerkezetek és megfelelő szintetikus alakjaik között van-e (és milyen) jelentésbeli, stilisztikai és gyakorisági különbség. A terpeszkedő kifejezések (lehetséges) szemantikai prozódija hasznos támpont lehet a szintetikus és analitikus szerkezetek közötti különbségek megállapításában, ami pedig kihathat a fordított szövegekben tetten érhető szemantikai prozódiaira is.

A szemantikai prozódia legfontosabb tulajdonsága a szavak jelentéseinek egymásra való hatása és azok kölcsönös módosulása, azaz a jelentést a szószint helyett a szókapcsolat szintjére helyezi és feltételezi, hogy a lexikai egységek 'valódi' jelentésük mellett olykor még egy másik, 'járulékos' jelentéssel is rendelkeznek.

A jelen kutatás elsődleges célja a terpeszkedő vagy funkcióigés kifejezéseknek nevezett szerkezetek szemantikai prozódijának empirikus vizsgálata volt, illetve ezek fordításban betöltött lehetséges szerepét próbálta meg nagy vonalakban körüljárni. A vizsgálat három kutatási kérdésre keresett választ:

- 1.) vajon az elszigetelt szavakon kívül a szókapcsolatoknak (ez esetben a terpeszkedő kifejezéseknek) is van-e szemantikai prozódija, kihatnak-e jelentésükre, használatukra a közvetlen környezetükben gyakran előforduló elemek?
- 2.) ha igen, vajon megegyezik-e szemantikai prozódijuk a velük szinonim egyszerű igék vagy névszók szemantikai prozódijával?
- 3.) fordítás során megmarad-e szemantikai prozódijuk (feltéve ha van) vagy megváltozik, esetleg eltűnik, és mindez hogyan hat ki a célnyelvi szövegre?

A szemantikai prozódia vizsgálata a jelenség természetéből fakadóan korpusznyelvészeti módszereket kívánt, így első lépésként a ParaConc szoftver segítségével létrehoztunk egy 416 423 szövegszót tartalmazó párhuzamos szaknyelvi korpuszt. A korpusz kizárólag a magyar ReSource Info hírportál anyagát tartalmazza, ezért nem tekinthető reprezentatívnak, de a funkcióigés kifejezések tanulmányozására megfelel.

Az elemzés érdemi része Römer 2S3C-modelljére (Römer 2005) támaszkodott, tesztkorpuszként pedig a Magyar Nemzeti Szövegtár (Váradi et al. 2005) adatait használtuk fel.

Az eredmények alátámasztják, hogy a funkcióigés szerkezeteknek egységként gyakran valóban különálló szemantikai prozódija van, amely nem egyezik meg az ezeket a szerkezeteket képező elemek prozódijával. Ezen felül kitűnt, hogy nagyon sok szerkezet bizonyos regiszterekhez, szemantikai mezőkhöz kapcsolódóan jelenik meg a korpuszban.

A további kutatások fényében is elmondható, hogy a fordítók nem hagyhatják figyelmen kívül a regiszterspecifikus funkcióigés szerkezeteket, hiszen az olykor eltérő szemantikai prozódia is bizonyítja, hogy a rokon értelmű szintetikus és analitikus alakok nem minden esetben cserélhetők fel.

Irodalom:

Römer, U. 2005. *Progressives, Patterns, Pedagogy: A Corpus-Driven Approach to English Progressive Forms, Functions, Contexts, and Didactics*. Philadelphia/Amsterdam: John Benjamins.

Váradí T. et al. 2005. Magyar Nemzeti Szövegtár. <http://corpus.nytud.hu/mnsz/>